

**Sotsiaalministri määruse „Sotsiaalministri 9. mai 2005. a määruse nr 66
„Kutsehaiguste loetelu“ muutmise“ eelnõu seletuskiri**

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Sotsiaalministri 9. mai 2005. a määruse nr 66 „Kutsehaiguste loetelu“ muutmise eesmärk on täiendada kutsehaiguste loetelu töökeskkonna psühhosotsiaalsetest ohuteguritest põhjustatud kutsehaigustega.

Psühhosotsiaalsed ohutegurid on sätestatud tervishoiu ja tööohutuse seaduse (TTOS) §-s 9¹. Psühhosotsiaalsed ohutegurid on õnnetus- või vägivaldaohuga töö, ebavõrdne kohtlemine, kiusamine ja ahistamine tööl, töötaja võimetele mittevastav töö, pikaajaline töötamine üksinda ja monotoonne töö ning muud juhtimise, töökorralduse ja töökeskkonnaga seotud tegurid, mis võivad mõjutada töötaja vaimset või füüsilist tervist, sealhulgas põhjustada tööstressi. Maandamata töökeskkonna ohutegurid võivad töötajatel põhjustada tööga seotud haigestumisi, sh kutsehaigestumisi.

Kehtiv kutsehaiguste loetelu ei hõlma psühhosotsiaalsest ohutegurist põhjustatud haigusi, mistõttu ei võimalda kehtiv õigus lugeda psühhosotsiaalsest ohutegurist põhjustatud haigust kutsehaiguseks. Seetõttu ei ole töötajal näiteks ka õigust tööandjalt hüvitist nõuda, kui tekkinud terviseprobleem on põhjustatud töökeskkonnas esinevast, kuid maandamata psühhosotsiaalsest ohutegurist. Seetõttu lisatakse eelnõuga kutsehaiguste loetellu järgmised töökeskkonna psühhosotsiaalsest ohutegurist põhjustatud haigused: 1) posttraumaatiline stressihäire ning 2) muud haigused, mida põhjustavad töökeskkonna psühhosotsiaalsed ohutegurid.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Sotsiaalministeeriumi töö- ja pensionipoliitika osakonna töösuhete poliitika juht Liis Tõnismaa (626 9805, liis.tonismaa@sm.ee). Eelnõu mõjuanalüüsi on koostanud analüüsi ja statistika osakonna endine analüütik Ester Rünkla.

Eelnõu juriidilise ekspertiisi on teinud õigusosakonna õigusnõunik Virge Kuningas-Turu (626 9114, virge.kuningas-turu@sm.ee).

Eelnõu on keeleteimetanud Rahandusministeeriumi ühisosakonna dokumendihaldustalituse keeleteimetaja Virge Tammaru (626 9320; virge.tammaru@fin.ee).

1.3. Märkused

Eelnõuga muudetakse sotsiaalministri 9. mai 2005. a määrust nr 66 „[Kutsehaiguste loetelu](#)“ (RTL 2005, 51, 722).

Määruse muudatused tulenevad Riigikogus 26. oktoobril 2022 vastu võetud tervishoiu ja tööohutuse seaduse ning töölepingu seaduse muutmise seadusest (615 SE).

Eelnõu ei ole seotud isikuandmete töötlemisega isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kahest paragrahvist.

Eelnõu § 1 punktiga 1 täiendatakse kutsehaiguse mõiste sisu psühhosotsiaalsetest ohuteguritest põhjustatud haigustega. Lisaks parandatakse sätte sõnastust keeleliselt, tagamaks sätte üheselt mõistetavust ja õigusselgust. Psühhosotsiaalsetest ohuteguritest põhjustatud haiguste kutsehaiguste loetellu lisamise vajadust põhjendatakse järgmises muutmispunktis (vt eelnõu § 1 punkt 2).

Eelnõu § 1 punktiga 2 täiendatakse kutsehaiguste loetelu psühhosotsiaalsetest ohuteguritest põhjustatud haigustega.

Tänapäeval puutub suur osa töötajatest kokku üha keerukamate ja suurt vaimset pingutust nõudvate töödega ning erinevate töötegemise viisidega (näiteks kaugtöö), mistõttu on oluline pöörata tähelepanu töötajate psühhosotsiaalsele töökeskkonnale. Erinevad psühhosotsiaalsed ohutegurid töökeskkonnas võivad põhjustada tööstressi ning mõjutada töötajate vaimset ja füüsilist tervist, mistõttu on oluline hinnata nende mõju töötajale ning rakendada meetmeid negatiivse mõju vähendamiseks.

Psühhosotsiaalsed ohutegurid on TTOS § 9¹ kohaselt õnnetus- või vägivallaohuga töö, ebavõrdne kohtlemine, kiusamine ja ahistamine töö, töötaja võimetele mittevastav töö, pikaajaline töötamine üksinda ja monotoonne töö ning muud juhtimise, töökorralduse ja töökeskkonnaga seotud tegurid, mis võivad mõjutada töötaja vaimset või füüsilist tervist, sealhulgas põhjustada tööstressi. Tööandja kohustus on hinnata psühhosotsiaalsest ohutegurist tulenevaid riske töötaja tervisele ning rakendada asjakohased abinõusid terviseriskide vältimiseks või vähendamiseks.

Maandamata töökeskkonna ohutegurid võivad töötajatel põhjustada tööga seotud haigestumisi, sh kutsehaigestumisi. Kutsehaigestumiseks loetakse haigestumist, mille on põhjustanud töökeskkonna ohutegur. Kutsehaiguse diagnoosib töötervishoiuarst, tuvastades põhjusliku seose töötaja terviseprobleemide ja töökeskkonna ohutegurite vahel.

Kehtiv kutsehaiguste loetelu ei hõlma aga psühhosotsiaalsest ohutegurist põhjustatud haigusi, mistõttu ei võimalda kehtiv õigus lugeda psühhosotsiaalsest ohutegurist põhjustatud haigust kutsehaiguseks. Seetõttu ei ole töötajal näiteks ka õigust tööandjalt hüvitist nõuda, kui tekkinud terviseprobleem on põhjustatud töökeskkonnas esinevast, kuid maandamata psühhosotsiaalsest ohutegurist.

Eeltoodust tulenevalt täiendatakse eelnõuga kutsehaiguste loetelu psühhosotsiaalsest ohutegurist põhjustatud haigustega. Kutsehaiguste loetellu lisatakse esiteks posttraumaatiline stressihäire. Kutsehaiguste loetelu täiendamisel on lähtutud Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (International Labour Office, ILO) soovitusel kutsehaiguste loetelu kohta.¹ Viidatud ILO soovitusel on posttraumaatiline stressihäire kutsehaigusena samuti nimetatud. Posttraumaatiline stressihäire tekib seoses läbielatud traumaga, näiteks vägivald, õnnetus, avariid, looduskatastroofid jms. Sellistest sündmustest võivad oma töö iseloomu tõttu olla enim mõjutatud näiteks politseinikud, kiirabitöötajad, tuletõrjujad, rongi- ja autojuhid jms töötajad. Posttraumaatiline stressihäire diagnoositakse üldjuhul siis, kui sellele iseloomulikud sümptomid on kestnud üle kuu aja ning need häirivad oluliselt inimese elu ja toimetulekut.

ILO soovitusel on jäetud kutsehaiguste loetelu lahtiseks. Sarnaselt on ka eelnõuga kavandatud jätta psühhosotsiaalsest ohutegurist põhjustatud kutsehaiguste loetelu lahtiseks, mistõttu lisatakse teise punktina loetellu „muud haigused, mida põhjustavad töökeskkonna psühhosotsiaalsed ohutegurid“. See annab töötervishoiuarstile võimaluse põhjendatult juhul diagnoosida kutsehaigus ka muude haigusseisundite puhul, kui on tuvastatud põhjuslik seos haigestumise ja töökeskkonna psühhosotsiaalse ohuteguri vahel. Analoogselt on kehtivas

¹ List of occupational diseases (revised 2010). Identification and recognition of occupational diseases: Criteria for incorporating diseases in the ILO list of occupational diseases. Geneva, International Labour Office, 2010. Kätesaadav: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---safework/documents/publication/wcms_150323.pdf

kutsehaiguste loetelus ka teistest töökeskkonna ohuteguritest põhjustatud kutsehaiguste nimekiri lahtine.

Eelnõu § 1 punktiga 3 täpsustatakse määruse § 6 punktis 58 keemiliste ainete 1. kategooria kantserogeenideks ja mutageenideks klassifitseerimise alust. Kehtivas määruses on viidatud sotsiaalministri 3. detsembri 2004. a määrusele nr 122 „Ohtlike kemikaalide identifitseerimise, klassifitseerimise, pakendamise ja märgistamise nõuded ning kord“, mis on kehtetu. Selle asemel lisatakse määrusesse viide Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EÜ) nr 1272/2008, mis käsitleb ainete ja segude klassifitseerimist, märgistamist ja pakendamist ning millega muudetakse direktiive 67/548/EMÜ ja 1999/45/EÜ ja tunnistatakse need kehtetuks ning muudetakse määrust (EÜ) nr 1907/2006 (ELT L 353, 31.12.2008, lk 1–1355).

Tegemist ei ole sisulise muudatusega, vaid tehnilise parandusega.

Eelnõu §-ga 2 kehtestatakse määruse jõustumisajaks 1. jaanuar 2023. a. Määruse jõustumistähtaeg on seotud TTOS-i muudatustega, mis samuti jõustuvad 1. jaanuaril 2023. a.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Käesolev peatükk ei käsitle eelnõu tehnilisi muudatusi, mis on õiguselgust parandavad ega too kaasa mõjusid.

Kehtiva õiguse järgi loetakse kutsehaigestumiseks haigestumist, mille on põhjustanud töökeskkonna ohutegur. Kehtiv kutsehaiguste loetelu ei hõlma aga psühhosotsiaalsest ohutegurist põhjustatud haigusi, mistõttu ei võimalda kehtiv õigus lugeda psühhosotsiaalsest ohutegurist põhjustatud haigust kutsehaiguseks. Eelnõu § 1 punktiga 2 täiendatakse kutsehaiguste loetelu psühhosotsiaalsetest ohuteguritest põhjustatud haigustega.

Kavandataval muudatusel võib tuvastada sotsiaalse mõju, mõju majandusele, mõju riigiasutuse töö korraldusele, kuludele ja tuludele. Muudatusel puudub mõju keskkonnale ja riigi julgeolekule. Muudatus avaldab mõju töötajatele, tööandjatele, tervishoiuarstidele ja Tööinspeksioonile.

Muudatus: kutsehaiguste loetelu täiendatakse psühhosotsiaalsetest ohuteguritest põhjustatud haigustega

Mõju sihtrühm 1: tööandjad

2021. aastal tegutses Eestis 77 697 vähemalt ühe töötajaga tööandjat². Mõju sihtrühm on suur, kuna mõjutab kõiki tööandjaid.

Mõju valdkond: mõju majandusele

Psühhosotsiaalsetest ohuteguritest põhjustatud haiguste lisamine kutsehaiguste loetellu avaldab tööandjatele negatiivset majanduslikku mõju. Tööandja kohustus on tagada töötajatele ohutu ja tervist hoidev töökeskkond. Kutsehaiguse diagnoosimisega kaasneb tööandjale kutsehaigusjuhtumi uurimise kohustus ning kohustus rakendada abinõusid, et sarnaseid juhtumeid vältida. Asjakohaste abinõude rakendamine kutsehaigust põhjustanud psühhosotsiaalse ohuteguri mõju maandamiseks töökeskkonnas nõuab tööandjalt mõningast aja- ja ressursikulu, halduskoormus suureneb.

² Tööinspeksiooni andmebaasis olevate selliste ettevõtete arv, kus Maksu- ja Tolliameti andmetel töötas vähemalt üks töötaja.

Kui on diagnoositud kutsehaigus, võib see tähendada tööandjale ka kohtustust maksta töötajale kahjuhüvitist.

Samas on muudatusel tööandjatele ka positiivne mõju. Kui psühhosotsiaalsetest ohuteguritest põhjustatud kutsehaiguse juhtumid saavad diagnoositud ja tööandja neid uurib, muutub üldine töökeskkond teistele töötajatele paremaks ja väheneb töötajate terviserisk.

Mõju esinemise sagedus on väike, kuna kokkupuude kutsehaigusjuhtumiga on harv. Muudatus toob kaasa teatud kohanemiskursusi, mis ei ole siiski märkimisväärsed. Majanduslik mõju tööandjale on väheoluline.

Mõju sihtrühm 2: töötajad

Muudatus mõjutab kõiki Eesti töötajaid. Statistikaameti 2021. aasta andmetel on Eestis 582 600 palgatöötajat.

Mõju valdkond: sotsiaalne mõju

Muudatus omab positiivset mõju töötajate tervisele, kuna tööandja tegelemine psühhosotsiaalsetest ohuteguritest lähtuvate terviseriskide maandamisega töökeskkonnas aitab ennetada tööga seotud terviseprobleeme ja neid varakult avastada, vähendades töötajate haigestumist ning haiguse tõttu töölt eemalolekut. Seeläbi on muudatusel positiivne mõju ka töötajate toimetulekule, kuivõrd haigena olemisega kaasneb märkimisväärne sissetuleku langus. Lisaks parandab psühhosotsiaalsete ohuteguritega tegelemine töötajate ja tööandjate omavahelisi töösuhteid, kuivõrd paraneb töötajate vaimne tervis ning töötajad kogevad vähem stressi, mis omakorda vähendab pingeid töökaaslaste vahel.

Mõju esinemise sagedus on keskmine, kuna kokkupuude psühhosotsiaalsete ohuteguritega töökeskkonnas on regulaarne tegevus. Muudatusega ei kaasne töötajatele kohanemiskursusi ega negatiivset sotsiaalset mõju. Kokkuvõttes võib pidada sotsiaalset mõju töötajatele oluliseks.

Sihtrühm 3: töötervishoiuarstid

Seisuga 26.05.2022 on Eestis Terviseameti tervishoiutöötajate registri andmetel 105 töötervishoiuarsti. Tervise Arengu Instituudi andmetel oli 2020. aastal Eestis 69 aktiivselt tegutsevat töötervishoiuarsti.³

Mõju valdkond: mõju majandusele

Muudatuse kohaselt peavad töötervishoiuarstid hakkama tervisekontrolli raames pöörama rohkem tähelepanu psühhosotsiaalsetele ohuteguritele ja sellele, kas töötaja terviseprobleem võib olla tingitud psühhosotsiaalsest ohutegurist ning kas võib olla tegemist kutsehaigusega.

Töötervishoiuarstid peavad olema määrusemuudatustega kursis. Osade arstide jaoks võib see tähendada koolitusvajadust. Töötervishoiuarstide halduskoormus mõnevõrra suureneb.

Mõju esinemise sagedus on keskmine, kuna tervisekontrollide tegemine ja töötaja võimaliku kutsehaiguse tuvastamine on regulaarne tegevus. Mõju ulatus on keskmine, kuna muudatus eeldab sihtrühmalt teatud kohanemist, kuid eeldatavalt ei kaasne olulisi kohanemiskursusi. Majanduslik mõju töötervishoiuarstidele on väheoluline.

Mõju sihtrühm 4: Tööinspeksioon

³ Tervishoiutöötajad (sh töötervishoiuarstid) peavad olema registreeritud Terviseameti juures tervishoiutöötajate riiklikus registris. Registris registreerimine ei tähenda aga seda, et konkreetne isik ka reaalselt oma erialal töötab. Töötavate tervishoiutöötajate kohta kogub infot Tervise Arengu Instituut.

Mõju valdkond: mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse üksuse korraldusele, kuludele ja tuludele

Kutsehaiguste loetellu psühhosotsiaalsetest ohuteguritest põhjustatud haiguste lisamine suurendab eelduslikult mõnevõrra järelevalveasutuse töökoormust, kuna nõuab inspektorite juhendamist ja koolitamist, et neil oleksid teadmised, mis on vajalikud töökeskkonnas psühhosotsiaalsete ohutegurite üle järelevalve tegemiseks.

Muudatused mõjutavad vaid ühte riigiasutust (Tööinspeksiooni) ehk mõjutatav sihtrühm on väike. Mõju ulatus on keskmine, kuna sihtrühma jaoks kaasnevad mõningased muudatused, kuid ilmselt ei too need kaasa kohanemiskulusi. Mõju esinemise sagedus on keskmine, sest kokkupuude on regulaarne. Kokkuvõttes on mõju Tööinspeksioonile väheoluline.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega kulusid ei kaasne.

6. Määruse jõustumine

Eelnõu on kavandatud jõustuma 2023. aasta 1. jaanuaril, kui jõustuvad TTOS-i töötervishoiuteenuse korraldust puudutavad muudatused.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks ministriumidele ning arvamuse avaldamiseks Eesti Tööandjate Keskliidule, Eesti Ametiühingute Keskliidule, Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsioonile TALO, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Teenusmajanduse Kojale, Eesti Väike- ja Keskliste Ettevõtjate Assotsiatsioonile, MTÜ Eesti Personalijuhtimise Ühingule, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojale, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidule, Eesti Töötervishoiuarstide Seltsile, Eesti Kutsehaigete Liidule, Eesti Advokatuurile, Eesti Töökeskkonnaspetsialistide Nõukojale, Tööinspeksioonile, Tervise Arengu Instituudile ja Terviseametile.